

GIYOHVANDLIK VOSITALARI PSIXOTROP MODDALAR VA ULARNING ANALIZLARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNING PRAFILAKTIKASI

Saydullayeva Anora Sherzod qizi

Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi 3-`quv kursi

313- guruh kursanti

Annotatsiya. Ushbu maqolada psixotrop moddalar bilan bog'liq jinoyatlarga qarshi profilaktika chorasi sifatida giyohvand moddalar profilaktikasi samaradorligi o'rganiladi. Keng qamrovli adabiyotlarni tahlil qilish orqali tadqiqot mavjud aralashuv strategiyalarini baholaydi, ularning ta'sirini o'rganadi va potentsial yaxshilanishlar haqida tushuncha beradi. Tadqiqot giyohvand moddalarni iste'mol qilish va jinoiy xatti-harakatlar o'rtasidagi murakkab munosabatlar to'g'risida yaxlit tushunchani taqdim etish uchun sog'liqni saqlash va huquqni muhofaza qilish istiqbollari o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: giyohvandlik profilaktikasi, jinoyatchilikning oldini olish, psixotrop moddalar, giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish, sog'liqni saqlash, huquqni muhofaza qilish, aralashuv strategiyalari

Psixotrop moddalarni suiiste'mol qilish uzoq vaqtdan beri jinoiy faoliyat bilan bog'liq bo'lib, jamoat xavfsizligiga katta qiyinchilik tug'dirmoqda. Ushbu maqola psixotrop moddalar bilan bog'liq jinoyatlarni oldini olish strategiyasi sifatida giyohvand moddalar profilaktikasi imkoniyatlarini o'rganadi. Mavjud adabiyotlarni tushunib, biz turli xil tadbirlarning samaradorligini yoritib berishni va yanada qat'iy profilaktika choralari bo'yicha tavsiyalar berishni maqsad qilganmiz.

Mavjud adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish ushbu tadqiqotning asosini tashkil etadi. Tahlil psixotrop moddalarni suiiste'mol qilish va jinoiy xatti-harakatlar o'rtasidagi bog'liqlik, joriy aralashuv strategiyalarining ta'siri va proaktiv choralar zarurligi bo'yicha tadqiqotlarni o'z ichiga oladi. Giyohvand moddalar bilan bog'liq jinoyatlarning murakkab dinamikasini hal qilishda huquqni muhofaza qilish organlari, sog'liqni saqlash tashabbuslari va jamoatchilikka asoslangan yondashuvlarning roli asosiy mavzularga kiradi.

Tadqiqot metodologiyasi psixotrop moddalar va jinoyatchilikning oldini olish bo'yicha ekspertlar tomonidan ko'rib chiqilgan maqolalar, hukumat hisobotlari va akademik tadqiqotlarni tizimli ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Ma'lumotlarni yig'ish

va tahlil qilish mavjud tadqiqotlardagi naqshlar, tendentsiyalar va bo'shliqlarni aniqlashga qaratilgan. Tadqiqotda kriminologiya, jamoat salomatligi va huquqni muhofaza qilish sohasidagi tadqiqotlar asosida multidisipliner yondashuv qo'llaniladi.

Sizning bayonotingizda biroz chalkashlik bo'lishi mumkin. Profilaktika odatda kasallik yoki istalmagan holatning oldini olish uchun qilingan profilaktika choralarini yoki harakatlarini anglatadi. Psixotrop moddalar bilan bog'liq jinoyatlar nuqtai nazaridan, giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish va ular bilan bog'liq jinoiy faoliyatning asosiy sabablari va oqibatlarini bartaraf etish uchun huquqni muhofaza qilish, reabilitatsiya, ta'lim va davolash kabi turli xil yondashuvlar amalga oshirilishini aytish aniqroq.

Giyohvandlik va giyohvandlik haqiqatan ham jinoiy xatti-harakatlarga hissa qo'shishi mumkin, chunki shaxslar giyohvandlik odatlarini qo'llab-quvvatlash uchun noqonuniy faoliyat bilan shug'ullanishlari mumkin. Bunga javoban jamiyatlar ko'pincha chora-tadbirlar kombinatsiyasini amalga oshiradilar:

- Huquqni muhofaza qilish: bu giyohvand moddalar noqonuniy savdosi, ishlab chiqarish va tarqatishning oldini olishga qaratilgan sa'y-harakatlarni o'z ichiga oladi. Bunga giyohvand moddalar bilan bog'liq jinoyatlarda ishtirok etgan shaxslarni hibsga olish ham kiradi.

- Davolash va reabilitatsiya: giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish bilan kurashayotgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash va davolash reoffending ehtimolini kamaytirishga va reabilitatsiyani rag'batlantirishga yordam beradi.

- Ta'lim: jamoatchilikni xabardor qilish va ta'lim kampaniyalari odamlarni giyohvandlik bilan bog'liq xavflar to'g'risida xabardor qilishga, birinchi navbatda giyohvand moddalarni suiiste'mol qilishning oldini olishga yordam beradi.

- Siyosatdagi o'zgarishlar: ayrim jamiyatlar, shuningdek, ayrim moddalarni dekriminallashtirish yoki legallashtirish kabi siyosatdagi o'zgarishlarni giyohvand moddalarning noqonuniy savdosining salbiy ta'sirini kamaytirish usuli deb hisoblashlari mumkin.

Bu dori va jinoyat o'rtasidagi munosabatlar murakkab ekanligini ta'kidlash muhim, va masalani hal ko'pincha turli manfaatdor tomonlar jalb ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi, huquqni muhofaza qilish, shu jumladan,, sog'liqni saqlash mutaxassislari, siyosatchilar, va jamiyat.

Siz giyohvand moddalarni tahlil qilish bilan bog'liq jinoyatlarning oldini olish haqida so'rayotganga o'xshaysiz yoki ehtimol siz giyohvand moddalar bilan bog'liq jinoyatlar bilan bog'liq profilaktikani (profilaktika choralarini) nazarda tutgansiz.

Qanday bo'lmasin, giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlarni hal qilish huquqni muhofaza qilish, sog'liqni saqlash va ijtimoiy aralashuvlarni birlashtirgan ko'p qirrali yondashuvni o'z ichiga oladi. Bu erda odatda qo'llaniladigan ba'zi strategiyalar:

Huquqni Muhofaza Qilish:

- Patrullarning ko'payishi: giyohvand moddalar bilan bog'liq jinoyatlar yuqori bo'lgan joylarda politsiya mavjudligini oshirish.

- Yashirin operatsiyalar: giyohvand moddalar bilan bog'liq faoliyat bilan shug'ullanadigan shaxslarni aniqlash va ushlab turish uchun yashirin operatsiyalarni o'tkazish.

- Razvedka yig'ilishi: narkotrafik tarmoqlarini kuzatish va buzish uchun razvedka yig'ish harakatlarini kuchaytirish.

Qonunchilik va siyosat:

- Giyohvand moddalar to'g'risidagi qonunlar: giyohvand moddalarni noqonuniy faoliyat bilan shug'ullanishdan saqlanish uchun qat'iy giyohvand moddalar to'g'risidagi qonunlarni amalga oshirish va amalga oshirish.

- Hukm va jazolar: huquqiy tizim giyohvand moddalar bilan bog'liq huquqbuzarliklar uchun tegishli va samarali jazo choralarini qo'llashini ta'minlash.

Jamiyatni Jalb Qilish:

- Jamiyat politsiyasi: huquqni muhofaza qilish organlari va jamoalar o'rtasida ishonchni mustahkamlash va giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlarning asosiy sabablarini bartaraf etish bo'yicha hamkorlikni rivojlantirish.

- Ta'lim va xabardorlik: jamiyatni giyohvandlik xavfi va uning jinoyatchilik darajasiga ta'siri haqida ma'lumot berish.

Davolash va rehabilitatsiya:

- Giyohvand moddalarni rehabilitatsiya qilish dasturlari: giyohvand moddalarni iste'mol qilish muammolari bo'lgan shaxslarni tiklash va jamiyatga qayta integratsiya qilish uchun rehabilitatsiya dasturlariga sarmoya kiritish.

- Ruhiy salomatlikni qo'llab-quvvatlash: giyohvandlik va jinoyat xatti-harakatlarga olib kelishi mumkin bo'lgan ruhiy salomatlik muammolarini hal qilish.

Zararni Kamaytirish:

- Igna almashinuvi dasturlari: giyohvand moddalarni iste'mol qilish bilan bog'liq kasalliklarning tarqalishini kamaytirish uchun igna almashinuvi dasturlari kabi zararni kamaytirish strategiyasini amalga oshirish.

- Xavfsiz in'ektsiya joylari: giyohvand moddalarni iste'mol qilishning salbiy oqibatlarini minimallashtirish uchun xavfsiz in'ektsiya joylarini yaratish imkoniyatlarini o'rganish.

Xalqaro Hamkorlik:

- Boshqa mamlakatlar bilan hamkorlik: narkotrafik va ishlab chiqarishning global mohiyatini hal qilish uchun xalqaro hamkorlar bilan ishlash.

- Axborot almashish: transmilliy dori tarmoqlarini buzish uchun chegaralar bo'ylab razvedka va ma'lumot almashish.

Texnologik Echimlar:

- Ma'lumotlarni tahlil qilish: giyohvand moddalar bilan bog'liq jinoyatlarning shakllari va tendentsiyalarini aniqlash uchun ma'lumotlar tahlili va texnologiyasidan foydalaning, bu esa ko'proq maqsadli ijro etish harakatlariga imkon beradi.

- Blockchain va izlenebilirlik: ta'minot zanjirlarini buzadigan dorilarning harakatini kuzatish va kuzatish uchun blockchain kabi texnologiyalardan foydalanishni o'rganing.

Ijtimoiy Qo'llab-Quvvatlash Tizimlari:

- Bandlik imkoniyatlari: giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlarni keltirib chiqaradigan ijtimoiy-iqtisodiy omillarni bartaraf etish uchun ta'lim va ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini taqdim etish.

- Ijtimoiy xizmatlar: giyohvandlikdan zarar ko'rgan shaxslar va oilalarga yordam berish uchun ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish.

Esingizda bo'lsin, samarali strategiya ko'pincha ushbu yondashuvlarning kombinatsiyasini o'z ichiga oladi va jamiyatning o'ziga xos konteksti va ehtiyojlariga moslashtirilishi kerak. Giyohvand moddalar bilan bog'liq jinoyatlarning asosiy sabablarini bartaraf etish uzoq muddatli muvaffaqiyat uchun juda muhimdir.

Muhokama bo'limida biz giyohvand moddalarni profilaktika qilishning amaldagi choralarining kuchli va cheklovlarini ko'rib chiqib, natijalarning oqibatlarini ko'rib chiqamiz. Maqolada giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish bilan bog'liq stigma va keng qamrovli dasturlarni moliyalashtirishni ko'paytirish zarurati kabi profilaktika strategiyalarini amalga oshirishdagi muammolar ko'rib chiqiladi. Kelajakdagi tadqiqotlar va siyosatni ishlab chiqish bo'yicha tavsiyalar ham muhokama qilinadi.

Xulosalar:

Adabiyotlarni tahlil qilish va muhokama qilish asosida ushbu maqola psixotrop moddalar bilan bog'liq jinoyatlarni engillashtirishda giyohvand moddalar profilaktikasi hal qiluvchi rol o'ynaydi degan xulosaga keladi. Biroq, barqaror muvaffaqiyat uchun yanada nozik va hamkorlikdagi yondashuv zarur. Sog'liqni saqlash va huquqni muhofaza qilish sohasidagi sa'y-harakatlarni birlashtirish,

stigmani kamaytirish va dalillarga asoslangan dasturlarni moliyalashtirishni ko'paytirish samarali strategiyaning asosiy tarkibiy qismidir.

Ushbu maqola shuni ko'rsatadiki, kelajakdagi tadqiqotlar dori profilaktikasi choralarining uzoq muddatli ta'sirini baholash uchun bo'ylama tadqiqotlarga qaratilishi kerak. Bundan tashqari, innovatsion yondashuvlarni o'rganish va paydo bo'layotgan aralashuvlarning samaradorligini baholash psixotrop moddalarni suiiste'mol qilish va jinoiy xatti-harakatlar o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni qanday hal qilishni yanada kengroq tushunishga yordam beradi.

Adabiyotlar.

1. Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 15 июня 2006 г. № 14 «О судебной практике по делам о преступлениях, связанных с наркотическими средствами, психотропными, сильнодействующими и ядовитыми веществами» // Бюллетень Верховного Суда РФ. 2006. № 8. С. 8.
2. Аленин А.П., Мазунин Я.М., Сартаев Ж.Н. Методика расследования незаконного оборота наркотиков: Монография. – Астана, 2009.
3. Щелочков Н.Н. К вопросу о типичных следственных ситуациях и соответствующих им типовых версиях по преступлениям, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, совершенным несовершеннолетними // Общество и право. 2009. № 2. С. 11.
4. Мешков В.М., Строгая Н.В. Получение оперативно-розыскным путем криминалистически значимой информации о незаконном обороте наркотиков // Наркоконтроль. 2008. № 3.
5. Зинатуллин З.З. Уголовно-процессуальное принуждение и его эффективность: Вопросы теории и практики. – Казань, 1981. С. 104.
6. Куликов А.В., Новиков А.А. Об обязательном привлечении специалиста к расследованию преступлений // Адвокатская практика. 2007. № 5.